

Artur JACH-CHRZĄSZCZ

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

ORCID: 0000-0003-3248-4727

WPŁYWY ROSJI W WĘGIERSKIM SEKTORZE ENERGETYCZNYM

RUSSIAN INFLUENCE IN HUNGARIAN ENERGY SECTOR

Abstract:

One of the consequences of the Russian Federation's armed aggression against Ukraine, which began in February 2014, has been the consolidation of efforts by most Western countries seeking to support the freedom-fighting Ukrainians: politically, financially, militarily and humanitarilly. Support for Ukraine, expressed by the vast majority of the media, has grown as the scale of Russian crimes in Ukraine has been revealed and the resistance of Ukrainians has become more effective. From the dominant anti-Russian rhetoric in Europe, also expressed by the organs of the European Union and the Visegrad Group, the position of the Hungarian government clearly diverged in some aspects. The purpose of this paper is to try to clarify this position based on the facts about the importance of Russia in the Hungarian energy sector and the priorities of Hungarian foreign policy in maintaining stable supplies and prices of energy resources. Based on the events that have taken place since the beginning of the political transition, the author discusses the impact that the mechanisms of the Russian Falin-Kvitsynsky doctrine have on Hungary's energy security policy.

Keywords: energy security, energy resources, Falin-Kvitsynsky doctrine, geopolitics, Hungarian foreign policy.

Rozwój energetyki na Węgrzech

Na obszarze monarchii Austro-Węgierskiej już w XIX wieku intensyfikowano działania mające na celu poszukiwanie, wydobywanie, przetwarzanie oraz konsumpcję ropy naftowej. Efektem było m.in. wybudowanie i uruchomienie w roku 1882 pierwszej rafinerii ropy naftowej na terytorium Zalatawii, w Fiume czyli obecnej Rijece (Katus 2008, s. 256). Z uwagi na zagrożenia militarne i tym samym rosnące zapotrzebowanie na ropę naftową, początek XX wieku charakteryzuje się kolejnymi odkryciami złóż surowców energetycznych, m. in. na

terytoriach Mura (dzisiejsza Słowenia), Nitry (Słowacja), a także na należących dzisiaj do Rumunii ziemiach Siedmiogrodu (Derdak i Grant 2005, s. 192-194).

Reparacje terytorialno-gospodarcze jakie dotknęły Węgry w następstwie podpisanego 4 czerwca 1920 roku Traktatu w Trianon (Jach-Chrząszcz 2020, s. 169-175) wiązały się z utratą kluczowych dla gospodarki złóż surowców mineralnych tj. rud metali, surowców skalnych oraz energetycznych. W okresie międzywojennym węgierskie władze udzieliły koncesji na prace poszukiwawcze surowców energetycznych przedsiębiorstwu Anglo-Persian Petroleum Company, które w latach 1921 i 1926 dokonało trzech nieudanych odwiertów w okolicach Budafa, Kurd oraz Baja (Tóth 1988, s. 78). Ważnym wydarzeniem wspomnianego okresu historycznego było zatwierdzenie przez węgierskie Zgromadzenie Narodowe 28 czerwca 1933 roku porozumienia udzielającego koncesji na okres pięciu lat na poszukiwanie i wydobywanie surowców energetycznych konsorcjum EUROGASCO (European Gas and Electric Co.), które zastosowało najnowocześniejsze wówczas metody badań geofizycznych oraz technologie wiertnicze, umożliwiając tym samym kształcenie i nabycie doświadczenia przez węgierskie kadry (ibid). Dwa lata po podpisaniu porozumienia z EUROGASCO rozpoczęto pierwsze prace poszukiwawcze, które zakończyły się sukcesem 21 listopada 1937 roku, kiedy w miejscowości Budafapuszta (na zach. od Nagykanizsa, blisko granicy z Chorwacją i Słowenią) uruchomiono wydobywanie z pierwszych węgierskich złóż naftowo-gazowych (Craig, Gerali, MacAulay 2018, s. 412). Zgodnie z raportem United States Bureau of Mines w ciągu 6 lat od odkrycia złóż w Budafapuszta, produkcja ropy naftowej w latach 1937-1943 wzrosła do około 9.700.000 baryłek rocznie (United States Bureau of Mines 1945, s. 20). Zastosowanie nowoczesnych rozwiązań pozwoliło na kolejne sukcesy w poszukiwaniu nowych złóż. Odkrycie złóż w Lovászi i Ujfalu (obydwa pola blisko granicy ze Słowenią k. Tornyiszentmiklós) oraz Pusztaszentlászló (na pn.-zach. od Nagykanizsa) było udziałem utworzonego 15 lipca 1938 roku konsorcjum Hungarian-American Petroleum Co. MAORT (Srágli 2008, s. 25).

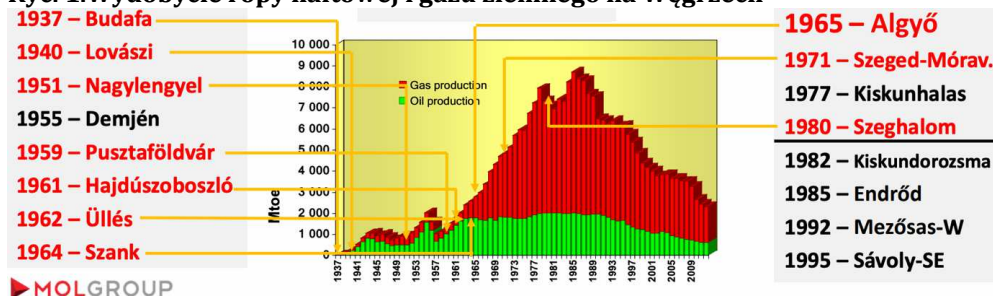
Dalszy rozwój współpracy amerykańsko-węgierskiej w zakresie poszukiwania i wydobywania surowców energetycznych zahamowała II wojna światowa. Pojawiła się wówczas (w roku 1940) firma Hungarian-German Petroleum Company Ltd. (MANAT), która otrzymała koncesję na poszukiwanie węglowodorów w południowej części Niziny Węgierskiej. Koncesje na podobne poszukiwania w północnym Siedmiogrodzie

otrzymała firma MOLÁRT (Hungarian-Italian Oil Co. Ltd.) (Hála 1985, s. 98). Prowadzone przez powyższe przedsiębiorstwa prace w okresie konfliktu zbrojnego nie przyniosły zauważalnych rezultatów, a ich kontynuacja po wojnie nie była możliwa ze względu postanowienia, zgodnie z którymi własności i interesy niemieckie przeszły w posiadanie Związku Radzieckiego.

Wkrótce po tym, jak irański rząd zgodził się na utworzenie wspólnej radziecko-irańskiej firmy odpowiedzialnej za eksploatację ropy naftowej w północnym Iranie, pod sowiecką kontrolę wpadł również węgierski przemysł naftowy. Za pośrednictwem porozumienia z 8 kwietnia 1946 roku utworzone zostały dwie spółki: MOLAJ (Węgierska Spółka Naftowa) oraz MASZOVOL (Węgiersko-Sowiecka Kompania Naftowa), która przejęła koncesję na wydobycie oraz produkcję gazu i ropy naftowej od Węgiersko-Niemieckiej Spółki Naftowej MANAT (Borhi 2000, s. 35-36). W wyniku fuzji obu spółek, 1 stycznia 1950 roku powstała Węgiersko-Sowiecka Spółka Naftowa (Magyar-Szovjet Olaj RT), która w niedalekiej przyszłości miała kontrolować rynek surowców energetycznych na terytorium Węgier (Békés, Borhi, Ruggenthaler, Trasca 2015, s. 177-179). Niespełna dwa lata później, w 1952 r. podpisano specjalne porozumienie o spółkach wspólnych, które z jednej strony przedłużyło działanie jednostek węgiersko-sowieckich na terytorium Węgier, z drugiej umożliwiło Magyar-Szovjet Olaj RT wyeliminować konkurencję. Zgodnie z porozumieniem, wspomniana Spółka Naftowa przejęła węgiersko-amerykańską firmę naftową (MAORT) wraz z przyznanymi wcześniej koncesjami na poszukiwania i wydobywanie surowców energetycznych, co w rezultacie umożliwiło Magyar-Szovjet Olaj RT przejąć kontrolę nad 99% produkcji ropy naftowej na terytorium Węgier (Borhi 2000, s. 43). Na przełomie lat 50. i 60. powstawały kolejne instytucje odpowiedzialne za przemysł naftowy i gazowy. International Energy Agency w raporcie OECD z 1999 roku (s. 53) zauważa, iż pomimo dystrybucji gazu miejskiego w Budapeszcie jeszcze w XIX wieku, powstanie węgierskiego przemysłu gazowego datuje się dopiero na rok 1960. Okres ten oznacza dołączenie sektora gazowego do utworzonej w 1957 roku jednolitej, w pełni państwowej i kontrolowanej przez rząd organizacji Országos Kőolajés Gázipari Tröszt (OKGT). OKGT to poprzednik prawny Grupy MOL Nyrt (Magyar Olaj – és Gázipari Nyilvánosan Működő Részvénytársaság), obecnie największej węgierskiej firmy zajmującej się przetwórstwem i dystrybucją ropy naftowej i gazu ziemnego z siedzibą w Budapeszcie. Jako spółka państwowa działa ona od 1991 roku.

W oficjalnych komunikatach opisujących genezę firmy MOL można zauważyć twierdzenie, że od czasu utworzenia OKGT w 1957 roku do 1991 roku system korporacyjny przemysłu naftowo-gazowego na Węgrzech był stabilny i nie ulegał modyfikacjom. W ciągu 34 lat rynek naftowo-gazowy został w pełni ustabilizowany i działał pod kontrolą Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Liczne inwestycje w badania i rozwój technologiczny oraz środki finansowe umożliwiły OKGT odnieść sukces w zakresie odnajdywania i wydobywania źródeł energii. W okresie Węgierskiej Republiki Ludowej proces wydobywania surowców energetycznych na terytorium dzisiejszych Węgier udało się zrealizować w dwunastu miejscach: Nagylengyel k. Zalaegerszeg (1951), Demjén k. Eger (1955), Pusztaföldvár k. Orosháza (1959), Hajdúszoboszló (1961), Üllés na pn.-zach. od Szegedu (1962), Szankna pn.-wsch. od Kiskunhalas (1964), Algyó k. Szegedu (1965), Szeged (1971), Kiskunhalas (1977), Szeghalom na pn. od Békéscsaba (1980), Kiskundorozsma k. Szeged (1982) oraz Endrődna pd.-wsch. od Mezőtúr (1985). Wskaźniki wydobywania gazu oraz ropy naftowej wyrażone w przeliczeniu na megatony oleju ekwiwalentnego przedstawia ryc. 1.

Ryc. 1. Wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego na Węgrzech

Źródło: Szélényi J., *History of the Hungarian Petroleum Industry*, online: <http://www.ppepca.com/documents/presentation/MOL-1.pdf> (dostęp: 24.09.2022).

Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie tylko ustanowił na terytorium Węgierskiej Republiki Ludowej monopol na rynku wyszukiwania, wydobywania, przetwórstwa i dystrybucji ropy naftowej oraz gazu ziemnego, ale także stale uzupełniał dostawy potrzebnych paliw ze źródeł własnych. Co więcej, w 1955 roku rozpoczęto procedurę umożliwiającą podpisanie umowy na budowę reaktora badawczego w Budapeszcie. 28 grudnia 1966 r. doszło do jej finalizacji, wyniku czego osiągnięto międzyrządowe porozumienie między Węgrami a Związkiem Radzieckim, zatwierdzające budowę

pierwszej elektrowni jądrowej (Paksatomerómű) na Węgrzech (Awwad 2021, s. 51-52). Włączenie do sieci tej elektrowni przy stałym nadzorze personelu radzieckiego nastąpiło 28 grudnia 1982 roku.

Przez ogromną większość okresu po roku 1937, kiedy w Budafapuszta rozpoczęto wydobywanie ropy naftowej, węgierski rynek energetyczny znajdował się pod pełną kontrolą ZSRR. Przejawiało się to bezpośrednim nadzorem nad kierunkiem rozwoju, jednolicie ukierunkowanymi badaniami umożliwiającymi odkrywanie kolejnych złóż ropy naftowej i gazu ziemnego, ale także poprzez urzeczywistnienie inwestycji jaką była elektrownia atomowa w Paks, finansowanej i nadzorowanej przez Kreml. Z drugiej strony, polityka energetyczna prowadzona przez Rosję w okresie komunizmu okazała się efektywna i doprowadziła do poczucia stabilizacji i bezpieczeństwa energetycznego w społeczeństwie węgierskim jak i w innych państwach Europy Wschodniej. Jak wskazuje Mariusz Marszałkowski, władze w Moskwie już pod koniec lat 80. zauważyły, że od nacisku militarnego o wiele bardziej efektywna może być polityka wpływania na kraje zachodnie poprzez uzależnienie energetyczne (Marszałkowski 2020). Zastąpienie wpływu militarnego naciskami energetycznymi (przede wszystkim poprzez uzależnienie państw Europy Wschodniej od rosyjskich dostaw gazu ziemnego) stosowanymi przez Moskwę, znajduje zastosowanie w tzw. doktrynie Falina-Kwicińskiego (Kwiatkiewicz i Szczerbowski 2015, s. 583).

Doktryna Falina-Kwicińskiego

Okres transformacji ustrojowej na Węgrzech zakończony zwycięskimi wyborami do Zgromadzenia Narodowego przez Węgierskie Forum Demokratyczne (MDF) i wybór poprzez parlament Árpáda Göncza na prezydenta Węgier (1990) zwiastował realizację działań mających na celu uniezależnienie się od wpływów Moskwy. Po śmierci lidera MDF i premiera Węgier Józsefa Antalla (1993), w partii rządzącej doszło do politycznego rozłamu i do powstania wewnątrzpartyjnych frakcji. Pogorszyło to wynik rządzącej dotychczas partii w wyborach do Zgromadzenia Narodowego w 1994 roku. Zwycięstwo Węgierskiej Partii Socjalistycznej (MSZP) zapoczątkowało wiele zmian, w tym modyfikacji uległa węgierska polityka energetyczna. W 1994 roku utworzona została rosyjsko-węgierska firma Panrusgaz, pośrednicząca na rynku energetycznym, a dwa lata później w wyniku podpisania międzyrządowej umowy o imporcie gazu, Gazprom stał się największym dostawcą gazu ziemnego na Węgry (Braun i Barany 1999, s. 278).

Korzystne stawki negocjowane przez poszczególne rządy sprawujące władzę na Węgrzech umocniły pozycję Gazpromu jako dostawcy gazu w Europie Wschodniej. Zgodnie z obliczeniami na rok 2009, udział Rosji w dostawie gazu ziemnego na Węgry wynosił 83% łącznego importu oraz pokrywał 70% ogólnokrajowego zapotrzebowania (Gower i Davic 2013, s. 175).

Niedługo po ogłoszeniu wyników do Zgromadzenia Narodowego 2010 roku, koalicja Fidesz-KDNP uzyskawszy większość konstytucyjną, rozpoczęła realizację ogłoszonych w trakcie kadencji postulatów. Wśród nich była wymagająca podjęcia wielu prac dyplomatycznych strategia „otwarcia na Wschód”, ukierunkowana pierwotnie na zbliżenie gospodarcze z Chinami, choć jak zauważa Andrzej Sadecki, z czasem najważniejszym partnerem stała się Rosja, pomimo wcześniejszej krytyki (przede wszystkim dotyczącej współpracy energetycznej z Rosją) jaką obóz polityczny Fideszu kierował względem rządzącej koalicji lewicowej w okresie opozycji (Sadecki 2014, s. 6). W kontekście przytoczonej w poprzedniej części pracy historii kształtowania rynku energetycznego na Węgrzech, można nawet znaleźć pewne podobieństwo z lat 60. ubiegłego wieku, gdyż węgierski premier oprócz aktywnego wsparcia budowy Gazociągu Południowego (South Stream), łączącego Rosję, Bułgarię, Serbię i Węgry, zdecydował, pomimo alternatywnych ofert z Francji i Stanów Zjednoczonych, powierzyć rozbudowę elektrowni atomowej w Paks (projekt Paks 2) spółce rosyjskiej (ibid). Obok regulacji związanych z koniecznością przyjazdu rosyjskiego personelu eksperckiego odpowiedzialnego za nadzór rozbudowy elektrowni, zastosowanie wspomnianej doktryny Falina-Kwicińskiego może mieć dodatkowe odzwierciedlenie poprzez zobowiązanie finansowe, tj. kredyt w wysokości 10 mld euro jaki Rosatomowi zapewniło państwo rosyjskie (Trusewicz 2022). Jednak jak zauważa Maciej Zaniewicz (2019), zastosowanie doktryny Falina-Kwicińskiego opiera się na dwóch mechanizmach. Pierwszy nosi nazwę „premię posłuszeństwa” i polega na przyznawaniu gratyfikacji (np. poprzez obniżenie stawek za gaz) państwom, które prowadzą politykę przyjazną Rosji. W roku 2012 za 1000 m³ gazu Węgry płaciły Rosji 390,8 USD, podobna cena obowiązywała Austrię (397,4 USD) i Niemcy (379,3 USD). W tym samym czasie odbiorcy, którzy nie prowadzili przyjaznej polityki względem Rosji płacili wyraźnie wyższe ceny: Ukraina 436 USD, Dania 495 USD, Polska 525,5 USD. Drugi mechanizm wymieniony przez Zaniewicza nazwany został „wariantem atomowym” i oznacza możliwość czasowego odcięcia dostaw surowca w okresie grzewczym (ibid).

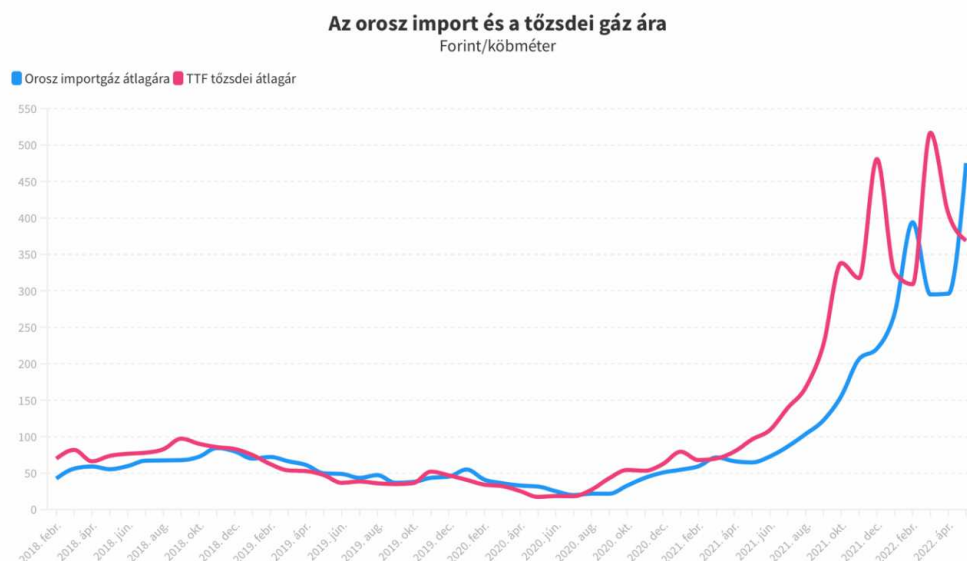
W kontekście skutecznego i zauważalnego funkcjonowania pierwszego mechanizmu, premier Węgier kampanię przed wyborami do Zgromadzenia Narodowego w 2014 roku w zakresie energetyki skoncentrował na niskich cenach energii. Obok przejrzystych, ogólnodostępnych danych wymienionych powyżej, węgierski rząd rozpoczął konflikt z koncernami energetycznymi wymuszając obniżkę cen energii dla odbiorców indywidualnych, co wpłynęło na znaczne zmniejszenie zysków i niezadowolenie mających udział większościowy na rynku spółek niemieckich: RWE, grupa E. ONiEnBW oraz francuskich: EDF i GDF Suez (Sadecki 2013). Niemniej „premia posłuszeństwa” umożliwiająca wynegocjowanie atrakcyjnych cen gazu oraz optymalizacja prowizji pobieranych przez zagraniczne spółki odpowiedzialnych za dystrybucję energii na terytorium Węgier umożliwiły partii Fidesz w kampanii wyborczej obiecać węgierskim odbiorcom-gospodarstwom domowym niższe rachunki za gaz i prąd pozwalające oszczędzić rocznie około 250 euro (ibid).

Pośrednim zastosowaniem przez Rosję drugiego, nazwanego wcześniej „atomowego” wariantu może być wydarzenie z 26 września 2014 roku, kiedy węgierska firma FGSZ, przed negocjacjami ukraińsko-rosyjskimi, niespodziewanie i bezterminowo wstrzymała dostawy gazu na Ukrainę (Kublik 2014). Pogarszające się relacje dyplomatyczne na linii Budapeszt-Kijów w kolejnych latach spowodowane były planem wdrożenia przez ukraiński parlament nowej ustawy oświatowej, powodującej utratę przez węgierską mniejszość narodową zamieszkującą terytorium Rusi Zakarpackiej części dotychczas posiadanych praw. Stosunki węgiersko-rosyjskie były zacieśniane nawet w obliczu aneksji Krymu i dalszej agresji rosyjskiej względem Ukrainy, czemu towarzyszyły m. in. oficjalne wizyty Władimira Putina w Budapeszcie (Sadecki 2017). Dzięki temu możliwe było oparcie kampanii wyborczej w 2018 roku na działaniach rządu mających na celu wprowadzenie przepisów antymigracyjnych (pakiet „Stop Soros”), przy jednoczesnym podtrzymaniu niskich cen gazu i prądu dla gospodarstw domowych (Boros 2018).

Liczne wizyty prezydenta Rosji w Budapeszcie, a także rewizyty przedstawicieli węgierskiego rządu na Kremlu, podczas których motywem przewodnim rozmów była rozbudowa elektrowni atomowej w Paks oraz perspektywa podpisania w 2021 roku nowego kontraktu na dostawy gazu z Gazpromem, dawały Węgom poczucie pewności i stabilności energetycznej. Nic nie wskazywało, iż na rynku energetycznym Węgier, po dziesięciu latach nieprzerwanym rządów

Viktora Orbána, dojdzie do kryzysu. Jeszcze w 2019 roku prezydent János Áder deklarował, że Węgry do 2030 roku zredukują zużycie węgla w gospodarce o 90 procent (Héjj 2022). Plany te trzy lata później zostały zmodyfikowane, ze względu na nieplanowane podwyżki cen gazu. Wysoki popyt na to paliwo związany m.in. z polityką klimatyczną UE oraz zmniejszeniem podaży rosyjskiego surowca spowodowanym przygotowaniem do wojny. Rozpoczęcie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego doprowadziło do rekordowych wzrostów cen gazu na holenderskiej giełdzie TTF, które po dwóch miesiącach znalazły odzwierciedlenie również w stawkach za importowany gaz z Rosji (ryc. 2).

Ryc. 2. Średnia cena giełdowa gazu TTF (linia czerwona) oraz średnia cena importowanego gazu na Węgry (linia niebieska), w forintach za m³

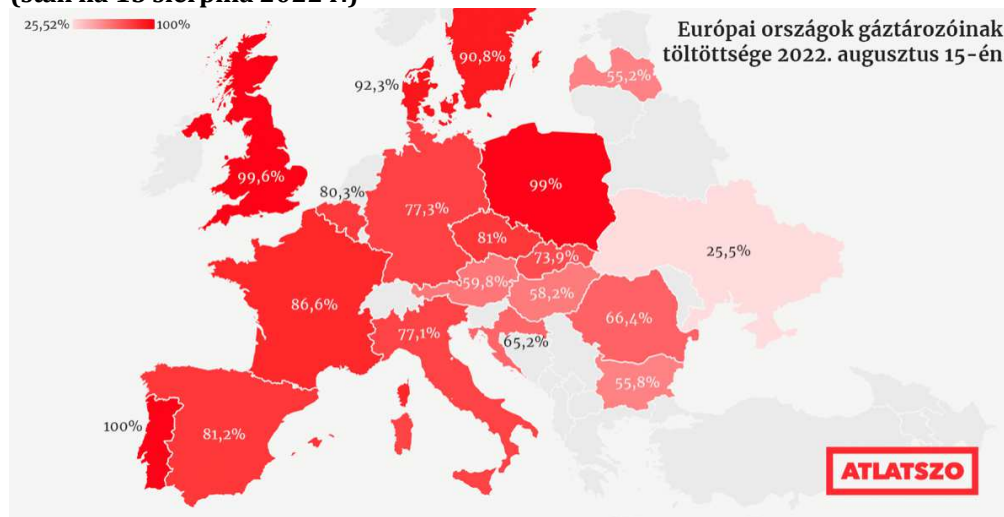
Źródło: Jandó Z., 2022. *Kegyetlenül drága lesz ősszel orosz gáz, ezért emeltre szit a kormány*, [online]. Źródło: <https://g7.hu/vallalat/20220729/kegyetlenul-draga-lesz-osszel-az-orosz-gaz-ezert-emelt-rezsit-a-kormany/> (dostęp: 24.09.2022).

Jak zauważają węgierscy analitycy, przy braku realnych i wykonalnych alternatyw dostaw energii na Węgry, rząd w Budapeszcie zdecydował się na podpisanie we wrześniu 2021 roku długoterminowego (piętnastoletniego) kontraktu z Gazpromem na zakup 4,5 mld m³ gazu rocznie, z czego 3,5 mld Rosja zobowiązała się dostarczać Węgrom przez Serbię, a 1 mld - przez Austrię (Szász 2021). Powszechnie komentowane w mediach węgierskojęzycznych są

kontrowersje związane z utajnianiem warunków (przede wszystkim wartości cenowe zakupu surowca) kontraktów zawieranych z Rosją. Dotyczy to nie tylko modernizacji elektrowni atomowej w Paks, ale także niedawno podpisanej umowy na zakup gazu z Rosji (Mrav 2022) .

Ryc. 3. Poziom napełnienia zbiorników magazynujących gaz w krajach Europy (stan na 15 sierpnia 2022 r.)

Źródło: Szabó K., 2022. *Az orosz gáztól függő országok közül csak Magyarországon nem érték még el a tavalyi töltöttségi szintet a gáztározók*, [online]: <https://atlatsz.hu/adat/2022/08/18/az-orosz-gaztol-fuggo-orszagok-kozul-csak-magyarorszagon-nem-ertek-meg-el-a-tavalyi-toltottsegi-szintet-a-gaztarozok/> (dostęp: 24.09.2022).

Potencjalne zagrożenie braku dostępu do wystarczającej ilości gazu umożliwiającej uzupełnienie zbiorników gazowych na Węgrzech (ryc. 3) skłoniło stronę węgierską do kolejnych negocjacji mających na celu zakupu dodatkowej partii gazu. 21 lipca 2022 roku węgierski minister spraw zagranicznych Peter Szijjártó udał się na rozmowy do Rosji w celu zakupu dodatkowych 700 mln m³ gazu ziemnego (Borowska 2022). Szijjártó podczas wizyty w Moskwie nie otrzymał zapewnień o dostawie dodatkowej partii gazu, a jedynie obietnicę rozpatrzenia prośby (ibid). Blisko miesięczny czas oczekiwania na odpowiedź przy zdawać by się mogło nieodbiegającej od dotychczasowej postawy realizowania przez węgierski rząd mechanizmu zgodnego z doktryną Falina-Kwicińskiego mógł wprowadzić zaniepokojenie nie tylko wśród węgierskich decydentów, społeczeństwa węgierskiego, ale miał także bezpośrednie przełożenie na (nieoczywisty) poziom bezpieczeństwa

energetycznego Węgier. Powstała sytuacja była o tyle zaskakująca, gdyż Węgry w ostatnim roku stosowały politykę uniemożliwiającą dostawy broni oraz amunicji z Węgier na terytorium Ukrainy. Taka odmienna od pozostałych państw Europy Wschodniej postawa Budapesztu wobec Moskwy doprowadziła do kryzysu Grupy Wyszehradzkiej (Roszak 2022). Zgoda na dostawę dodatkowej partii 700 mln metrów sześciennych gazu ziemnego została wysłana 13 sierpnia br. poprzez oficjalny komunikat Gazpromu, dzięki czemu węgierskie magazyny LNG zostały uzupełnione z poziomu 58,2 % w dniu 15 sierpnia br. do poziomu 71,31 % (stan na dzień 24 września br.) (tab. 1).

Tab. 1. Poziom napełnienia zbiorników magazynujących gaz w krajach Europy (stan na dzień 24.09.2022 r)

Name	Gas in storage TWh	Full %	Trend %
Selected date: Saturday 24th September, 2022			
— EU	970.0366	87.11	0.23 ▲
+ Austria	73.08	76.49	0.37 ▲
+ Belgium	7.6682	88.13	0.97 ▲
+ Bulgaria	4.2134	72.61	0.49 ▲
+ Croatia	4.1751	87.48	0.37 ▲
+ Czech Republic	37.1283	84.82	0.13 ▲
+ Denmark	8.7777	95.1	0.13 ▲
+ France	127.4825	96.14	0.15 ▲
+ Germany	222.1276	90.77	0.15 ▲
+ Hungary	48.2811	71.31	0.31 ▲
+ Ireland	-	-	-
+ Italy	172.1515	88.99	0.25 ▲
+ Latvia	12.6462	52.53	0.14 ▲
+ Netherlands	123.0295	88.52	0.3 ▲
+ Poland	35.6929	98.03	-0.01 ▼
+ Portugal	3.8649	100	0
+ Romania	27.3074	83.27	0.32 ▲
+ Slovakia	30.9829	85.95	0.31 ▲
+ Spain	31.3353	88.89	0.21 ▲
+ Sweden	0.0919	90.81	0
+ United Kingdom (Pre-Brexit)	-	-	-
— Non-EU	104.9151	31.43	0.04 ▲
+ Serbia	-	-	-
+ Ukraine	95.7529	29.55	0.07 ▲
+ United Kingdom (Post-Brexit)	9.1621	93.79	-0.93 ▼

Źródło: GIE Data Base, Status at end of GasDay for GasDayStart 2022-09-23/ GasDayEnd 2022-09-24, [online]: <https://agsi.gie.eu> (dostęp: 24.09.2022).

Podsumowanie

Opisana w niniejszej pracy historia powstawania i rozwoju węgierskiego rynku energetycznego w sposób przejrzysty pokazała jak ważną rolę we wspomnianym sektorze pełniła i nadal pełni Rosja. Wydarzenia ostatnich miesięcy udowodniły, iż Węgry powinny rozpocząć procedurę dywersyfikacji dostaw gazu. Co prawda negocjacje z Gazpromem zakończyły się podpisaniem umowy i bezpieczeństwo dostaw energii na Węgry nie wydaje się zagrożone, trudno ocenić jakim kosztem porozumienia te zostały osiągnięte. Stawki zakupu gazu zarówno przy kontrakcie długoterminowym, jak i dodatkowej partii 700 milionów m³ zostały utajnione. Zważywszy na ogólnodostępne ceny rynkowe, każdy kontrakt podpisany w stawce znacznie niższej od rynkowej wartości notowanej na holenderskiej giełdzie TTF byłby okazją do rozpowszechniania – władze węgierskie utwierdziłyby węgierskie społeczeństwo w przekonaniu o skutecznie prowadzonej polityce „Otwarcia na Wschód”, której elementem jest osiągnięcie atrakcyjnych stawek za surowce energetyczne. Z kolei strona rosyjska, zgodnie z pierwszym mechanizmem doktryny Falina-Kwicińskiego, stosując premię posłuszeństwa, mogłaby zachęcać (szczególnie w dobie kryzysu energetycznego) inne państwa do przyjaznej względem Rosji polityki. Bez względu na utajnione warunki porozumienia, w najbliższym okresie nie przewiduje się zmiany postawy węgierskiego rządu względem Rosji. Świadczyć o tym może chociażby ostatnia Sesja Zgromadzenia Ogólnego ONZ, podczas której 22 września br. węgierski minister spraw zagranicznych Peter Szijjártó jako jedyny przedstawiciel rządu spotkał się z Siergiejem Ławrowem (Tidey 2022). Spotkanie to odbyło się kilka godzin po tym, jak rzecznik Komisji Europejskiej Peter Stano ogłosił nieformalne porozumienie państw członkowskich o niespotykaniu się w trakcie Zgromadzenia Ogólnego z rosyjskimi urzędnikami (ibid). Analizując politykę zagraniczną oraz współpracę Węgier z instytucjami międzynarodowymi w obecnym roku, w sposób przejrzysty można zauważyć coraz mniejsze zrozumienie ze strony partnerów. Z uwagi na odmienną względem pozostałych państw Grupy Wyszehradzkiej postawę Węgier wobec Rosji, czeski minister ds. europejskich Mikuláš Bek określił aktualny stan jedności grupy V4 wyrażeniem 3+1 (Roszak 2020). W drugiej połowie września 2022 roku Komisja Europejska w obawie o węgierski stan praworządności złożyła wniosek o blokadę funduszy unijnych zarezerwowanych dla Węgier. Węgierskie MSZ akcentując przyjaźń węgiersko-rosyjską, pomimo niepisanej zasady

niespotykania się w trakcie Zgromadzenia Ogólnego ONZ z urzędnikami rosyjskimi, wizerunkowo zyskuje tylko w oczach Rosji i jej sojuszników. Wydawać by się mogło, że zgodnie z raportem Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej z 2021 roku, węgierski system elektroenergetyczny jest dobrze zbilansowany. Aktualne obliczenia IAEA wykazały, że 46% pochodzi z energii jądrowej, 26% z gazu, 11% z węgla kamiennego i brunatnego oraz z odnawialnych źródeł energii, której udział systematycznie rośnie zgodnie z unijną dyrektywą o zielonej energii elektrycznej (z 14% do 16%) . Pomimo wykazanego bilansu, zgodnie z przeprowadzoną analizą należy zauważyć, iż o ile w ocenie Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej system elektroenergetyczny jest dobrze zbilansowany, o tyle w zdecydowanej większości zależy od Rosji i zgodnie z podpisanymi umowami długoterminowymi w zakresie energii atomowej oraz gazu ziemnego sytuacja ta będzie przedłużana tak długo, jak długo Rosja będzie w stanie wywiązywać się z umów wobec Węgier. Dla władz w Budapeszcie dostawy gazu z Rosji stanowią jedyną alternatywę przetrwania nadchodzącej zimy i uniknięcia niszczących gospodarce i sytuację ekonomiczną społeczeństwa podwyżek cen energii. Wydobycie z własnych złóż spadło, a kraj ten nie ma możliwości budowy gazoportów, takich jakimi dysponuje np. Polska i Litwa. Możliwość dostaw gazu np. z Polski za pośrednictwem gazociągów może okazać się iluzoryczna, jeśli uwzględnić potrzeby naszego kraju i małą pojemność naszych podziemnych zbiorników gazu. Polityka prowadzona przez władze węgierskie jest oczywistą konsekwencją powyższych okoliczności oraz sankcji nakładanych na to państwo (podobnie jak na Polskę), przez Komisję Europejską pod pretekstem braku tzw. praworządności. Władze w Budapeszcie nie mogą w swojej polityce zagranicznej ignorować faktu, że to Rosja, a nie Unia Europejska, może zapewnić Węgrom dostawy niezbędnego dla gospodarki gazu. Doktryna Falina-Kwicińskiego okazała się bardzo skuteczna z punktu widzenia Rosji, której udało się rozbić jedność państw europejskich, przez wiele lat realizujących krótkowzroczną politykę, prowadzącą do uzależnienia się od rosyjskich surowców. Sprzedając po niskich cenach paliwa państwom zachodnim Rosja cierpliwie czekała na odpowiedni moment, by swoją dominującą pozycję na rynku paliw wykorzystać dla politycznych celów. Po kilku miesiącach wojny na Ukrainie widać, że Zachód okazał się zbyt silny, aby w całości ulec szantażowi energetycznemu. W o wiele gorszej sytuacji znalazły się Węgry, które nie tylko nie mogą liczyć na pomoc Unii Europejskiej w uniezależnieniu się od rosyjskich dostaw energii, to za

pomocą sankcji i kar wymierzanych przez Komisję Europejską są w objęcia Rosji wpychane.

Literatura

- Awwad, N., 2021. *Nuclear Power Plants: The Processes from the Cradle to the Grave*, Intech Open, London.
- Békés, C., Borhi, L., Ruggenthaler, P., Trașcă, O., 2015. *Soviet Occupation of Romania, Hungary, and Austria 1944/45–1948/49*, CEU Press, Budapest and New York.
- Borhi, L., 2000. *The Merchants of the Kremlin: The Economic Roots of Soviet Expansion in Hungary*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Working Paper No. 28, Washington, D.C.
- Boros, T., 2018. *The Hungarian "STOP Soros" Act*, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14205.pdf> (dostęp: 24.09.2022).
- Borowska, P., 2022. *Węgry chcą więcej gazu z Rosji*, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/peter-szijjarto-siergiej-lawrow-rosja-wegry-wizyta-moskwa-budapeszt-gaz-kryzys-energetyczny-ukraina/> (dostęp: 24.09.2022).
- Braun, A., Barany, Z., 1999. *Dilemmas of Transition: The Hungarian Experience*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, Maryland.
- Craig, J., Gerali, F., MacAulay, F., 2018. *History of the European Oil and Gas Industry*, The Geological Society of London, London.
- David, M., Gower, J., Haukkala, H., 2013. *National Perspectives on Russia: European Foreign Policy in the Making?*, Routledge, Taylor & Francis, London.
- Derdak, T., Grant, T., 2005. *International Directory of Company Histories*, St. James Press, Detroit.
- Hála, J., 1985. *Neogene Mineral Resources in the Carpathian Basin: Historical Studies on Their Utilization*, Hungarian Geological Survey, Budapest.
- Halicki, M., 2022. *The concept of the supply chain in the light of disasters and conflict in Ukraine*, Przegląd Geopolityczny, 41, s. 50-69.
- Héjj, D., 2022. *Węgry: Stary atom zostanie na dłużej, w planach powrót do węgla*,

<https://serwisy.gazetaprawna.pl/energetyka/artykuly/8513547.wegry-paks-2-elektrownia-atomowa.html>

- International Energy Agency, 1999. *Energy Policies of IEA Countries: 1999 Review. Hungary*, OECD, Paris.
- Jach-Chrząszcz, A., 2020. *Motyw Trianon w węgierskiej polityce historycznej po 1989 roku*, Wydawnictwo Naukowe Artur Jach-Chrząszcz przy współpracy wydawniczej Wydawnictwa Naukowego PWN, Kraków.
- Katus, L., 2008. *Hungary in the Dual Monarchy: 1867-1914*, East European Monographs, Columbia University Press, New York.
- Kublik, A., 2022. *Węgry pomagają Rosji szantażować Ukrainę? Zakreśli kurek z gazem*,
<https://wyborcza.biz/biznes/7,177151,16708832.wegry-pomagaja-rosji-szantazowac-ukraine-zakrecili-kurek-z.html>
(dostęp: 24.09.2022).
- Kwiatkiewicz, P., Szczerbowski, R., 2015. *Energetyka - bezpieczeństwo w wyzwaniach badawczych*, Wydawnictwo Fundacja na rzecz Czystej Energii, Poznań.
- Marszałkowski, M., 2020. *Pół wieku współpracy energetycznej Niemiec i Rosji*, <https://biznesalert.pl/niemcy-rosja-energetyka-gaz-nord-stream-2/> (dostęp: 24.09.2022).
- Mrav, N., 2022. *Létezik az olcsó orosz gáz, amit a kormány emleget?*
<https://hu.euronews.com/2022/03/25/letezik-az-olcso-orosz-gaz-amit-a-kormany-emleget> (dostęp: 24.09.2022).
- Myślicki, A., 2019. Geopolityczne skutki rewolucji energetycznej, *Przegląd Geopolityczny*, 27, s. 32-47.
- Paszkiewicz, E., 2018. *Bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej w sektorze gazu ziemnego*, *Przegląd Geopolityczny*, 23, s. 123-143.
- Roszak, M., 2022. *Wyszehrad w kryzysie*,
<https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/8422947.czechy-sankcje-rosja-wojna-ukraina-czechy-unia-europejska-grupa-wyszehradzka.html> (dostęp: 24.09.2022).
- Sadecki, A., 2013. *Walka rządu Węgier z zagranicznymi koncernami energetycznymi*,
<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-03-27/walka-rzadu-wegier-z-zagranicznymi-koncernami-energetycznymi> (dostęp: 24.09.2022).
- Sadecki, A., 2014. *Państwo stanu wyższej konieczności. Jak Orbán zmienił Węgry*. Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa.

- Sadecki, A., 2017. *Wizyta prezydenta Władimira Putina na Węgrzech*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-02-06/wizyta-prezydenta-wladimira-putina-na-wegrzech> (dostęp: 24.09.2022).
- Soroka, P., 2015. *Bezpieczeństwo energetyczne. Między teorią a praktyką*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Srágli, L., 2008. *Hungarian economy, policy and the Hungarian American Oil Co.* (MAORT), <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.613.3755&rep=rep1&type=pdf>
- Szász, P., 2021. *Aláírta Magyarország az újabb gáz szerződést*, <https://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/gaz-foldgaz-gazprom-energia.737278.html> (dostęp: 24.09.2022).
- Tidey, A., *Hungarian minister meets Russia's Sergei Lavrov despite EU 'understanding' not to do so*, <https://www.euronews.com/my-europe/2022/09/23/hungarian-minister-meets-russias-sergei-lavrov-despite-eu-understanding-not-to-do-so> (dostęp: 24.09.2022).
- Tóth, J., 1988. *A shortreview of the Hungarian petroleum and natural gas industry from the beginnings up to the present day* <https://core.ac.uk/download/pdf/236622259.pdf> (dostęp: 24.09.2022).
- Trusewicz, I., 2022. *Rosja rozbuduje elektrownię atomową na Węgrzech za swoje pieniądze*, <https://energia.rp.pl/atom/art36959891-rosja-rozbuduja-elektrownie-atomowa-na-wegrzech-za-swoje-pieniadze> (dostęp: 24.09.2022).
- United States Bureau of Mines, 1945. *Foreign Minerals Survey: A Regional Review of Mineral Resources, Production and Trade*.
- Vitale, A., 2020. *The rebirth of economic nationalism – from neo-protectionism to the new world geo-economy*, Przegląd Geopolityczny, 34, s. 36-51.
- Wilczyński, P. L., 2015a. *Aktualne wydobycie surowców mineralnych na świecie cz. 1. – surowce energetyczne*, Geografia w szkole, 5, s. 4-11.
- Wilczyński, P. L., 2015b. *Wydobycie bogactw mineralnych w krajach NATO i w obszarze postsowieckim*, Przegląd Geopolityczny, 12, 2015, s. 109-132.
- Wilczyński, P. L., 2021. *Surowce mineralne państw Trójmorza i Międzymorza* (w:) Sykulski, L. (red.), *Geopolityka Polski*, Akapit-Zona Zero, Toruń-Warszawa, s. 242-300.

Zaniewicz, M., 2019. *Nowa geopolityka gazociągów w Europie Środkowo-Wschodniej*, <https://warsawinstitute.org/pl/nowa-geopolityka-gazociagow-w-europie-srodkowo-wschodniej-2/> (dostęp: 24.09.2022).

Streszczenie:

Jednym z następstw rozpoczętej w lutym 2014 roku zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę jest konsolidacja wysiłków większości państw zachodnich, starających się wspierać walczących o wolność Ukraińców: politycznie, finansowo, militarnie i humanitarnie. Poparcie dla Ukrainy, wyrażane przez ogromną większość mediów, wzrastało w miarę, jak ujawniana była skala rosyjskich zbrodni na Ukrainie i jak coraz skuteczniejszy okazywał się opór Ukraińców. Od dominującej w Europie antyrosyjskiej retoryki, wyrażanej także przez organy Unii Europejskiej i Grupy Wyszehradzkiej, w niektórych aspektach wyraźnie odbiegało stanowisko węgierskiego rządu. Celem niniejszej pracy jest próba wyjaśnienia tego stanowiska w oparciu o fakty dotyczące znaczenia Rosji w węgierskiej energetyce oraz priorytety węgierskiej polityki zagranicznej w zakresie utrzymania stabilnych dostaw i cen surowców energetycznych. W oparciu o wydarzenia jakie miały miejsce od początku transformacji ustrojowej, autor dyskutuje wpływ, jaki na politykę bezpieczeństwa energetycznego Węgier wywierają mechanizmy rosyjskiej doktryny Falina-Kwicińskiego.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, doktryna Falina-Kwicińskiego, geopolityka, polityka zagraniczna Węgier, surowce energetyczne.